

GIÁO DỤC Ý THỨC CHỦ QUYỀN BIỂN ĐẢO CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUA MÔN LỊCH SỬ

Đặng Hoàng Sang(*)

TÓM TẮT

Giáo dục cho học sinh ý thức về chủ quyền biển đảo thiêng liêng của Tổ quốc là nhiệm vụ mang nhiều ý nghĩa. Hiện nay, vấn đề giáo dục chủ quyền biển đảo trong trường trung học phổ thông được thực hiện thông qua nhiều hoạt động khác nhau, trong đó có vai trò quan trọng của môn Lịch sử. Bài viết này trình bày một số nội dung và biện pháp giáo dục ý thức chủ quyền biển đảo cho học sinh ở trường trung học phổ thông qua hoạt động dạy học lịch sử.

Từ khóa: Chủ quyền biển đảo, dạy học lịch sử, giáo dục.

1. Thực trạng giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh ở trường Trung học Phổ thông hiện nay

Biển đảo là một bộ phận cấu thành phạm vi chủ quyền thiêng liêng của Tổ quốc, cùng với đất liền tạo ra môi trường sinh tồn và phát triển đời đời của dân tộc Việt Nam. Trong khi thế giới đang bước vào *kỷ nguyên đại dương* thì chiến lược “hướng biển” đã trở thành xu thế chủ đạo của nhiều quốc gia tiếp giáp với biển. Đối với Việt Nam, biển đảo vừa là không gian sinh tồn, vừa là không gian thử nghiệm năng lực và quyết tâm mở cửa để hội nhập quốc tế.

Từ bao đời nay, ông cha ta đã đổ bao công sức và máu xương để giữ gìn, bảo vệ các vùng biển đảo thiêng liêng của Tổ quốc. Ngày nay, những thế hệ tiếp nối cần vận dụng sáng tạo những bài học lịch sử, kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại để tiếp tục khẳng định chủ quyền không thể chối cãi của Việt Nam ở quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa đúng như lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh: “*Ngày trước ta chỉ có đêm và rừng. Ngày nay, ta có ngày, có trời, có biển. Bờ biển ta dài, tươi đẹp. Ta phải biết giữ gìn lấy nó*”¹.

¹ Dẫn theo Trần Công Trục (Chủ biên) (2013), *Dấu ấn Việt Nam trên Biển Đông*, Nxb. Thông tin và Truyền thông, Hà Nội, tr.5.

(*) *Trường THCS & THPT Trường Xuân, TP. Cần Thơ.* Địa chỉ Email : **dhsang1990@gmail.com**

Tuy nhiên, hiện nay chủ quyền biển đảo của Việt Nam đang bị xâm phạm một cách nghiêm trọng cả về phương diện thực tại lẫn khía cạnh học thuật. Đặc biệt là các tài liệu tuyên truyền theo cách xuyên tạc sự thật lịch sử đang ngày một chiếm số lượng nhiều. Thực tế đó đòi hỏi các biện pháp giáo dục về chủ quyền biển đảo cho thế hệ trẻ Việt Nam phải được triển khai một cách mạnh mẽ, sâu rộng và hiệu quả.

Về phương diện ở trường phổ thông, từ năm học 2011 – 2012, Đảng và Nhà nước ta đã đẩy mạnh công tác tuyên truyền và giáo dục về vấn đề chủ quyền biển đảo Việt Nam cho giáo viên và học sinh trong cả nước. Đồng thời, công tác lồng ghép các nội dung tuyên truyền và giáo dục về vấn đề chủ quyền biển đảo Việt Nam từ cấp tiểu học đến cấp trung học phổ thông cũng được ưu tiên thực hiện.

Những nỗ lực mang tính thiết thực và giàu ý nghĩa nêu trên không những giúp bồi đắp tinh thần yêu nước, củng cố khối đại toàn kết toàn dân tộc, mà còn giúp ngành giáo dục bình tĩnh, cảnh giác trước âm mưu, thủ đoạn kích động tư tưởng dân tộc cực đoan; cũng như tích cực đấu tranh phản bác thông tin, luận điệu sai trái của các thế lực thù địch; nâng cao vị trí, tầm quan trọng và ý thức, trách nhiệm trong việc bảo vệ chủ quyền biển đảo thiêng liêng của Tổ quốc.

Đi tiên phong trong việc giáo dục chủ quyền biển đảo ở trường phổ thông phải kể đến tỉnh Quảng Ngãi. Đảo Lý Sơn nói riêng, Quảng Ngãi nói chung thực sự là bảo tàng sống động về chủ quyền lịch sử Hoàng Sa, Trường Sa của Việt Nam. Từ năm học 2011 – 2012, Sở Giáo dục và Đào tạo tỉnh Quảng Ngãi đã chỉ đạo đưa vào giảng dạy chương trình nội dung về chủ quyền biển đảo ở các trường trung học cơ sở và trung học phổ thông với nhiều hình thức rất đa dạng, phong phú. Trong đó, chú trọng gắn kết giảng dạy về lịch sử và truyền thống cách mạng kiên cường của quê hương Quảng Ngãi với các nội dung như: *Về đội hùng binh Hoàng Sa vâng mệnh triều đình nhà Nguyễn ra Hoàng Sa, Trường Sa đo đạc thủy trình, khai thác sản vật và cắm mốc chủ quyền lãnh hải Tổ quốc từ thế kỷ 16 đến thế kỷ 19; Lễ khao lề thế lính Hoàng Sa; Vùng đất, phong tục, tập quán, các di tích lịch sử quê hương Hải đội Hoàng Sa.*

Ở Khánh Hòa, từ năm 2012, Sở Giáo dục và Đào tạo đã tổ chức tập huấn ngoại khóa về chủ quyền biển đảo cho 120 giáo viên, cán bộ chủ chốt của các phòng giáo dục, trung tâm giáo dục thường xuyên trên địa bàn tỉnh. Cũng trong thời gian này, kiến thức về lịch sử, địa lý Trường Sa đã được lồng ghép vào 2 môn học cùng tên trong giờ giảng nội khóa về lịch sử, địa lý địa phương. Trong chương trình ngoại khóa bắt buộc còn có một số kiến

thức khác về biển đảo như: *Tầm quan trọng của biển đảo; Trường Sa, Hoàng Sa hôm nay và trách nhiệm thế hệ trẻ trong việc bảo vệ chủ quyền biển đảo.*

Gần đây, nằm trong chuỗi các hoạt động Festival Biển 2015 của tỉnh Khánh Hòa, sáng 10/7/2015, Trường Cao đẳng sư phạm Nha Trang tổ chức Hội thảo khoa học “*Văn hóa biển đảo – Nguồn lực phát triển bền vững và Giáo dục chủ quyền biển đảo trong trường học*” với sự tham gia của hơn 100 nhà khoa học đến từ nhiều trường đại học, viện nghiên cứu khoa học và trường phổ thông trong cả nước. Tại Hội thảo, các nhà khoa học đã đưa ra nhiều phương pháp hiệu quả trong việc giáo dục chủ quyền biển đảo ở trường phổ thông.

Trong khi đó, từ tháng 3-2015, Đà Nẵng đã chính thức đưa bài học lịch sử chủ quyền Hoàng Sa vào phần lịch sử địa phương trong chương trình lịch sử chính khóa ở 2 cấp trung học cơ sở và trung học phổ thông. Trong đó, có các nội dung như: *Quần đảo Hoàng Sa - vùng lãnh thổ thiêng liêng của Đại Việt (thế kỷ XVII-XVIII); Quần đảo Hoàng Sa dưới triều Nguyễn (1802-1884); Quần đảo Hoàng Sa từ 1884-1954; Quần đảo Hoàng Sa từ 1954 đến nay.*

Đó là những tín hiệu đáng mừng từ 3 tỉnh và thành phố đi đầu cả nước trong việc giáo dục chủ quyền biển đảo. Nhưng đồng thời, thông qua đó cũng cho thấy, đến nay trong tổng số 63 tỉnh thành trong cả nước thì chỉ có 3 tỉnh và thành phố ở miền Trung đưa nội dung biển đảo vào nhà trường để giáo dục ý thức chủ quyền cho học sinh. Nói như GS. NGND Phan Huy Lê thì “*Nội dung này (chủ quyền của Việt Nam ở Hoàng Sa và Trường Sa – ĐHS) phải có trong sách giáo khoa môn Sử của cả nước, không riêng một địa phương nào*”². Nhưng trên thực tế, việc giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh ở trường phổ thông trong cả nước còn nhiều hạn chế và mang tính tự phát.

Theo khảo sát của tác giả Ninh Xuân Thao, cả giáo viên và học sinh đều cho biết vấn đề Hoàng Sa, Trường Sa chưa được đưa vào giảng dạy trong chương trình của bất cứ bộ môn nào. Thậm chí khi phát phiếu điều tra để phục vụ đề tài nghiên cứu, một số giáo viên từ chối hợp tác hoặc thực hiện với tâm lý ngần ngại. Một số tỉnh, giáo viên cho rằng, vấn đề Trường Sa, Hoàng Sa là vấn đề “nhạy cảm”, “cấm kỵ” trong nhà trường phổ thông và

² Tuệ Nguyễn (2012), *Bổ sung ngay Trường Sa, Hoàng Sa vào sách giáo khoa*. Xem thêm: <http://toquoc.vn/sites/vi-vn/details/28/gio-thu-25/107574/gs-phan-huy-le-bo-sung-ngay-truong-sa-hoang-sa-vao-sach-giao-khoa.aspx>, truy cập ngày 17/10/2015.

không được đề cập đến³. Đây chính là một trong những nguyên nhân quan trọng dẫn đến thực tế đáng báo động trên.

Mặt khác, trong sách giáo khoa Lịch sử từ lớp 10 đến lớp 12 ở cả hai ban Nâng cao và Cơ bản, trong phần kênh chữ không có nội dung nào đề cập đến vấn đề Hoàng Sa, Trường Sa mà chỉ được thể hiện thông qua các lược đồ (có 6 lược đồ trên tổng số 6 cuốn sách giáo khoa Lịch sử trung học phổ thông⁴).

Tóm lại, vấn đề giáo dục chủ quyền biển đảo trong nhà trường phổ thông chưa được chú trọng đề cập theo hướng tương xứng với tầm quan trọng của nó. Việc chưa đưa nội dung giáo dục chủ quyền biển đảo vào chương trình sách giáo khoa lịch sử ở trường phổ thông để giảng dạy rất cần một định hướng hoàn thiện và mang tính lâu dài. Thêm nữa, nhiều địa phương chưa tiến hành một cách đồng nhất, có hệ thống và khoa học việc giảng dạy và tuyên truyền chủ quyền biển đảo trên phạm vi cả nước đòi hỏi một cách tiếp cận đầy đủ và khoa học với một chiến lược hợp lý.

2. Một số gợi ý về hoạt động giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh qua môn Lịch sử ở trường trung học phổ thông

2.1. Bài học lịch sử nội khóa trong việc giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh

Về cơ bản, chương trình sách giáo khoa cũng như phân phối chương trình Lịch sử hiện hành của Bộ Giáo dục và Đào tạo chưa thực sự chú trọng đến vấn đề giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh. Tuy nhiên, xuất phát từ quá trình dạy học lịch sử và qua nghiên cứu các tài liệu, chúng tôi nhận thấy giáo viên có thể tích hợp và lồng ghép các nội dung giáo dục chủ quyền biển đảo vào bài học lịch sử nội khóa trên lớp. Căn cứ vào những nội dung cụ thể của một số bài học lịch sử ở trường phổ thông, giáo viên có thể “chia nhỏ” các vấn đề liên quan đến Hoàng Sa, Trường Sa để đưa vào bài giảng trong các giờ học nội khóa.

Nhìn chung, việc giáo dục chủ quyền biển đảo qua môn Lịch sử ở trường phổ thông phải làm cho học sinh nhận thức sâu sắc các vấn đề chủ yếu, bao gồm:

(1) Quá trình chiếm hữu, xác lập và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa.

³ Ninh Xuân Thao (2013), *Vấn đề giáo dục chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa trong bộ môn Lịch sử ở trường trung học phổ thông hiện nay: thực trạng và một số đề xuất*, Chương trình Hỗ trợ nghiên cứu Biển Đông – Học viện Ngoại giao, Hà Nội, tr.20 – 21.

⁴ Xem thêm Ninh Xuân Thao (2013), *Tài liệu đã dẫn*, tr.4 – 5.

(2) Vị trí và vai trò quan trọng của biển đảo trong lịch sử dựng nước và giữ nước của Việt Nam.

(3) Chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước ta về bảo vệ chủ quyền biển đảo.

(4) Trách nhiệm của công dân trong việc bảo vệ chủ quyền biển đảo.

Có nhiều cách tiếp cận trong hệ thống các phương pháp dạy học lịch sử để giáo viên sử dụng trong bài học nội khóa. Trong đó, việc sử dụng tư liệu lịch sử (trong đó tập trung vào các tư liệu chính sử) góp phần quan trọng vào việc khôi phục và tái hiện hình ảnh của quá khứ. Các nguồn chính sử là căn cứ khoa học góp phần thể hiện rõ tính chính xác, tính cụ thể và phong phú của các sự kiện lịch sử mà học sinh cần thu nhận. Nguồn tài liệu này giúp học sinh tiếp cận vấn đề ngày một toàn diện và tránh những nhận thức chưa hoàn thiện, thậm chí sai lệch về những vấn đề lịch sử dân tộc. Trong tình hình hiện nay, khi mà vấn đề Biển Đông ngày càng trở thành vấn đề thu hút sự quan tâm nghiên cứu của đông đảo các học giả và các nhà nghiên cứu thì tư liệu chính sử không chỉ là “*phương tiện có hiệu quả để hiểu rõ hơn sách giáo khoa*”⁵, mà còn đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp đấu tranh bảo vệ chủ quyền biển đảo thiêng liêng của Tổ quốc. Thông qua một hệ thống các tư liệu gốc, khách quan, xác thực và có giá trị sử liệu cao, tư liệu chính sử đã góp phần tích cực giáo dục ý thức chủ quyền biển đảo cho học sinh ở trường trung học phổ thông⁶.

Ví dụ, khi dạy Bài 25 “*Tình hình kinh tế, chính trị, văn hóa dưới triều Nguyễn nửa đầu thế kỷ XIX*” (Lịch sử 10), giáo viên có thể sử dụng *Đại Nam thực lục chính biên*, vào năm Gia Long thứ 2 (1803), có chép việc vua Gia Long sau khi lên ngôi được một năm đã cho tái lập đội Hoàng Sa (từ thời chúa Nguyễn Phúc Tần) và tiếp tục các hoạt động khai thác và thực thi chủ quyền ở Hoàng Sa như sau: “*Lấy Cai cơ Võ Văn Phú làm Thủ ngự cửa biển Sa Kỳ, sai mộ dân ngoại tịch lập làm đội Hoàng Sa*”⁷. Đến năm Gia Long thứ 15 (1816) chép việc vua Gia Long tiếp tục sai người đi khảo sát Hoàng Sa: “*Sai các dinh trấn, xem đo đường biển cách nhau xa gần bao nhiêu, vẽ bản đồ dâng lên*” và “*sai thủy quân và đội Hoàng Sa đi thuyền ra Hoàng Sa để thăm dò đường thủy*”⁸.

Thông qua tư liệu chính sử của triều Nguyễn, giáo viên đã chứng minh cho học sinh thấy được ý thức về hoạt động xác lập và thực thi chủ quyền biển đảo Việt Nam của các

⁵ Phan Ngọc Liên (Chủ biên) (2002), *Phương pháp dạy học lịch sử*, Tập II, Nxb. Đại học sư phạm, Hà Nội, tr.92 – 93.

⁶ Xem thêm Đặng Hoàng Sang (2015), *Sử dụng tư liệu chính sử Việt Nam để giáo dục chủ quyền biển đảo trong dạy học lịch sử ở trường trung học phổ thông*. In trong Hội thảo Khoa học “*Văn hóa biển đảo – Nguồn lực phát triển bền vững và Giáo dục chủ quyền biển đảo trong trường học*”, Nha Trang, ngày 10/7/2015, tr.48 – 56.

⁷ Quốc sử quán triều Nguyễn (2002), *Đại Nam thực lục*, Tập 1, Viện Sử học dịch, Nxb. Giáo dục, Hà Nội, tr. 566.

⁸ Quốc sử quán triều Nguyễn (2002), *Đại Nam thực lục*, Tập 1, *Sđđ*, tr. 922.

vua triều Nguyễn, đặc biệt là dưới triều vua Gia Long và Minh Mạng thì quá trình này diễn ra liên tục và quyết liệt. Đồng thời, qua đó cũng giúp cho học sinh hiểu biết sâu sắc giá trị của các công trình khoa học, để từ đó tự hào về di sản văn hóa của dân tộc, ra sức bảo tồn và phát huy các giá trị đó.

Ngoài ra, giáo viên có thể sử dụng đồ dùng trực quan để giáo dục ý thức chủ quyền biển đảo cho học sinh. Do không trực tiếp quan sát các sự kiện nên phương pháp trực quan có ý nghĩa rất quan trọng. Việc sử dụng đồ dùng trực quan trong dạy học lịch sử hiện nay không chỉ giới hạn ở việc sử dụng bản đồ, tranh ảnh, mô hình,... mà còn có các loại phương tiện kỹ thuật hiện đại⁹. Điều đó làm tăng tính hiệu quả trong việc giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh ở trường trung học phổ thông.

Chẳng hạn, song song với việc sử dụng tư liệu về biển đảo để phục vụ hoạt động giảng dạy, giáo viên có thể cho học sinh trực quan bằng các bản đồ cổ chứng minh chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa, trong đó có cả bản đồ cổ Trung Quốc xác nhận quần đảo Hoàng Sa không thuộc về Trung Quốc¹⁰. Hoặc, giáo viên cho học sinh xem ảnh tư liệu về quần đảo Hoàng Sa thời Pháp thuộc và thời Việt Nam Cộng hòa; Lễ *Khao lề thế lính Hoàng Sa* tại đình An Vĩnh, huyện đảo Lý Sơn, tỉnh Quảng Ngãi;...

Sử dụng băng ghi hình có nội dung về biển đảo Việt Nam cũng là phương tiện có hiệu quả cao, có thể kết hợp với hoạt động ngoại khóa. Gần đây, bộ phim tài liệu “*Biển đảo Việt Nam, nguồn cội tự bao đời*” do HTV thực hiện trong 3 năm gồm 5 tập đã được lên sóng HTV9 trong các ngày 20, 21, 22 và 23/6/2015. Để có bộ phim này đoàn làm phim đã đi 9 nước trên thế giới để thu thập tài liệu, phỏng vấn các học giả và nhà nghiên cứu về Biển Đông.

Bộ phim “*Biển đảo Việt Nam, nguồn cội tự bao đời*” sẽ khắc họa những hình ảnh chân thật, khách quan sự xác lập chủ quyền các vùng biển đảo trên Biển Đông từ các triều đại phong kiến Việt Nam, không chỉ từ những chứng cứ lịch sử trong nước mà cả từ những nguồn tư liệu tại nhiều nước trên thế giới, để từ đó khẳng định dân tộc Việt Nam đã thực sự làm chủ biển đảo từ ngàn đời nay. Giáo viên có thể sử dụng một vài đoạn ngắn để minh họa bài giảng hoặc giới thiệu bộ phim cho học sinh trung học phổ thông xem tại

⁹ Phan Ngọc Liên (Chủ biên) (2002), *Sđd*, tr.61.

¹⁰ Xem thêm Trần Đức Anh Sơn (Chủ biên) (2014), *Tư liệu về chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa*, Nxb. Văn hóa – Văn nghệ, TP. Hồ Chí Minh.

nhà và cần có những cuộc trao đổi ngắn, làm bài tập thu hoạch nhỏ. Qua đó, học sinh có thể dễ dàng bổ sung kiến thức và tiến đến hiểu biết sâu sắc hơn bài học.

Đối với lớp 12, giáo viên có thể lồng ghép nội dung biên đảo vào Bài 23 “*Khôi phục và phát triển kinh tế – xã hội ở miền Bắc, giải phóng hoàn toàn miền Nam (1973 – 1975)*”. Khi dạy đến mục **III. Giải phóng hoàn toàn miền Nam, giành toàn vẹn lãnh thổ Tổ quốc**, giáo viên sử dụng *Lược đồ diễn biến cuộc Tổng tiến công và nổi dậy Xuân 1975*¹¹, trong đó có phần diễn biến cuộc tiến công giải phóng Trường Sa của Quân đội nhân dân Việt Nam vào cuối tháng 4/1975.

Như vậy, có nhiều phương pháp dạy học lịch sử hiệu quả có thể được giáo viên sử dụng trong bài học nội khóa để giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh ở trường phổ thông. Tùy vào điều kiện cụ thể của từng trường và trình độ, năng lực của giáo viên và học sinh mà giáo viên lựa chọn sử dụng các phương pháp sao cho phù hợp; không “nhồi nhét” nhiều kiến thức về biển đảo để “cháy” giáo án hay làm lệnh mục tiêu của bài học.

2.2. Hoạt động ngoại khóa lịch sử trong việc giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh

Hoạt động ngoại khóa là một trong các hình thức tổ chức dạy học nằm trong phương pháp dạy học lịch sử ở trường phổ thông, có tác dụng tích cực đối với việc giáo dục, giáo dục và phát triển học sinh. Đây là hoạt động mang tính chất tổng hợp, không chỉ làm sâu sắc và phong phú kiến thức của học sinh, góp phần giáo dục thế giới quan khoa học, tư tưởng đạo đức, mà còn phát triển các khả năng nhận thức, hứng thú học tập và năng lực hành động cho học sinh.

Có nhiều hình thức tổ chức hoạt động ngoại khóa khác nhau, tùy thuộc vào mục đích tổ chức, quy mô tổ chức, trình độ học sinh và thời gian tiến hành. Hình thức tổ chức có thể mang tính quần chúng đông đảo (cả khối lớp, toàn trường), một tập thể nhỏ (từng lớp, thậm chí một tổ học tập, những học sinh khác lớp trên một địa bàn sinh sống) hay cá nhân¹². Vì thế, tổ chức hoạt động ngoại khóa lịch sử để giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh có thể mang lại nhiều kết quả tốt đẹp và điều kiện thực thi cũng dễ dàng đối với nhiều trường, vấn đề còn lại là chọn hình thức nào cho phù hợp với điều kiện cụ thể của trường mình.

¹¹ Giáo viên có thể sử dụng Lược đồ “*Tiến công, giải phóng Trường Sa trong Tổng tiến công và nổi dậy Xuân 1975*” của TS. Nguyễn Thị Kim Hoa – Phó Chủ tịch Hội Khoa học Lịch sử tỉnh Khánh Hòa, đề tài cơ sở đã nghiệm thu năm 2014.

¹² Nguyễn Thị Côi (2008), *Các con đường, biện pháp nâng cao hiệu quả dạy học lịch sử ở trường phổ thông*, Nxb. Đại học sư phạm, Hà Nội, tr.140.

Hiện nay có một số hình thức tổ chức ngoại khóa ở trường phổ thông như: đọc sách, kể chuyện lịch sử, nói chuyện lịch sử, dạ hội lịch sử, tham quan lịch sử, công tác công ích xã hội,... Chúng tôi đi sâu giới thiệu một số hình thức tổ chức ngoại khóa cơ bản, phổ biến thích hợp với việc giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh ở trường phổ thông, cụ thể như sau:

(1) Đọc sách

Đây là hình thức có hiệu quả nhằm cung cấp thêm kiến thức cho học sinh trong giờ học nội khóa, song chủ yếu trong hoạt động ngoại khóa. Nó góp phần rèn luyện cho học sinh về mặt tư tưởng, phẩm chất, đạo đức, kỹ năng, thói quen hứng thú và phương pháp làm việc với sách. Đọc sách còn là hình thức đơn giản, dễ làm, song lại có hiệu quả cao về mặt giáo dục, giáo dục và phát triển học sinh.

Trước tiên, giáo viên giúp học sinh lập danh mục sách liên quan đến chủ quyền biển đảo cần đọc cho mỗi khóa trình, trong năm học. Trong danh mục, nên có phần “tối đa” và phần “tối thiểu”, tức là những loại sách cần thiết phải đọc và loại sách đọc thêm nếu có thời gian. Tiếp đó, để khơi dậy tính tích cực, hứng thú, sự hiếu kỳ và lòng ham hiểu biết cái mới của học sinh, giáo viên tóm tắt sơ lược nội dung một cuốn sách về biển đảo. Cách giới thiệu đặc biệt có hiệu quả là dẫn ra một vài chi tiết, những đoạn nhỏ hấp dẫn nhằm khơi dậy học sinh hứng thú đi tìm để đọc tiếp. Đồng thời, giáo viên hướng dẫn học sinh lập bảng ghi tóm tắt quá trình, kết quả đọc sách và tổ chức một buổi báo cáo kết quả thu được sau khi đọc các sách mà giáo viên quy định và học sinh tự chọn.

Có rất nhiều sách, báo và tạp chí liên quan đến chủ quyền biển đảo mà học sinh cần phải đọc để nâng cao hiểu biết chủ quyền biển đảo của Việt Nam. Trong thời gian qua, do tính chất thời sự của vấn đề, các nhà nghiên cứu đã cho ra đời rất nhiều công trình khoa học liên quan đến chủ quyền biển đảo. Có thể kể đến như: Nhiều tác giả (2012), *Bằng chứng lịch sử và cơ sở pháp lý: Hoàng Sa, Trường Sa là của Việt Nam*, Nxb. Trẻ, TP. Hồ Chí Minh; Trần Công Trục (Chủ biên, 2013), *Dấu ấn Việt Nam trên Biển Đông*, Nxb. Thông tin và Truyền thông, Hà Nội; Trần Đức Anh Sơn (Chủ biên, 2014), *Tư liệu về chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa*, Nxb. Văn hóa – Văn nghệ, TP. Hồ Chí Minh; Hân Nguyên Nguyễn Nhã (2013), *Những bằng chứng về chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa, Trường Sa*, Nxb. Giáo dục Việt Nam, Hà Nội; Trần Nam Tiến (2011), *Hoàng Sa – Trường Sa: hỏi và đáp*, Nxb. Trẻ, TP. Hồ Chí Minh; Trần Nam Tiến (2014), *Đội Hoàng Sa trong lịch sử xác lập và bảo vệ chủ quyền biển đảo của Việt Nam*, Nxb. Văn hóa – Văn nghệ, TP. Hồ Chí Minh;... Còn chưa kể đến hàng chục cuộc

hội thảo quốc tế và trong nước, hàng ngàn các bài nghiên cứu trên các báo, tạp chí trong và ngoài nước liên quan đến chủ quyền biển đảo của Việt Nam.

Có thể nói, tư liệu về chủ quyền biển đảo của Việt Nam rất phong phú và đa dạng, giáo viên khai thác triệt để các tư liệu nói trên để làm sáng tỏ trong quá trình hoạt động ngoại khóa nhằm giúp học sinh nhận thức sâu sắc hơn về chủ quyền biển đảo Việt Nam đã được khẳng định qua các thời kỳ lịch sử.

(2) Kể chuyện và nói chuyện lịch sử

Kể chuyện lịch sử là hình thức ngoại khóa dễ làm, hấp dẫn và có tác dụng giáo dục cao. Nội dung kể chuyện về chủ quyền biển đảo Việt Nam phải là câu chuyện có thật, chứ không phải những chuyện hư cấu. Có thể kể một số câu chuyện mà học sinh cần biết¹³:

Về những ngư dân kiên cường bám biển, họ hiện lên như cây phong ba trên đảo Hoàng Sa để góp phần khẳng định chủ quyền đất nước, bất chấp bão tố gian nan;

Về truyền thống của người và đất Quảng Ngãi – quê hương của Hải đội Hoàng Sa, đội hùng binh năm xưa đã vượt sóng Biển Đông ra Hoàng Sa, với lễ hội Khao lễ thế lính Hoàng Sa, với những bài văn tế, thư tịch cổ, những đình miếu, những ngôi mộ gió...

Về những hoạt động mưu sinh đa dạng của ngư dân Quảng Ngãi trên vùng biển Hoàng Sa: lưới cá, lặn đêm để bắt ốc, tìm hải sâm, hái rau câu, sáng tạo đèn cho ngư dân lặn đêm...

Về những tấm lòng hào hiệp của các ngư dân, thuyền trưởng, bộ đội biên phòng... xả thân cứu người không may bị nạn khi mưu sinh trên biển.

Về những phong tục hay của miền biển trong những ngày Tết đầu năm mới: lễ mở biển, Tết thuyền, đầu năm cúng cụ Hoàng Sa, những phiên biển đầu xuân...

Hình thức hoạt động ngoại khóa này, giáo viên có thể kết hợp với đọc sách sẽ làm cho nội dung được phong phú và đa dạng hơn.

Nói chuyện lịch sử có nội dung, yêu cầu cao hơn kể chuyện lịch sử. Kể chuyện chủ yếu là việc trình bày các sự kiện cụ thể nâng lên trình độ tư duy khái quát, còn nói chuyện lịch sử chủ yếu là làm cho người nghe nhận thức một cách khái quát, được minh họa, dẫn chứng các sự kiện cụ thể theo một chủ đề nào đấy¹⁴.

¹³ Giáo viên và học sinh có thể tìm đọc các tác phẩm như: (1) Nguyễn Xuân Thủy (2012), *Tôi kể em nghe chuyện Trường Sa*, Nxb. Kim Đồng, Hà Nội (Giải vàng sách hay năm 2012 của Hội Xuất bản Việt Nam); (2) Lê Văn Chương (2012), *Như cây phong ba trên đảo Trường Sa*, Nxb. Trẻ, TP. Hồ Chí Minh,...

¹⁴ Phan Ngọc Liên (Chủ biên) (2002), *Sđd*, tr.279.

Vào ngày 11/5/2015, tại Trường THCS & THPT Trường Xuân, Trung tâm Văn hóa – Thể thao huyện Thới Lai kết hợp với Bảo tàng thành phố Cần Thơ tổ chức chương trình: *“Hướng về biển đảo quê hương”*. Trong hoạt động này, có mục nói chuyện lịch sử với chuyên đề: ***“Hoàng Sa, Trường Sa – Những bằng chứng lịch sử và pháp lý”***.

Tại buổi nói chuyện, tuyên truyền viên của Bảo tàng cung cấp cho các học sinh về lịch sử hình thành chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa; tình hình tranh chấp chủ quyền trên Biển Đông; chiến lược và những phương thức tiến đến khẳng định và chiếm hữu Biển Đông của Trung Quốc; quan điểm và đường lối đấu tranh khẳng định chủ quyền đối với Hoàng Sa, Trường Sa của Đảng, Nhà nước ta. Qua đó, khẳng định mục tiêu trước mắt và lâu dài của Đảng và Nhà nước ta là toàn vẹn lãnh thổ, chủ động giải quyết tranh chấp trên cơ sở luật pháp quốc tế, đồng thời tranh thủ sự ủng hộ của cộng đồng quốc tế ủng hộ cuộc đấu tranh chính nghĩa của Việt Nam.

Tuyên truyền viên của Bảo tàng khẳng định: Việc Trung Quốc đang chiếm đóng bất hợp pháp quần đảo Hoàng Sa và một số đảo thuộc Trường Sa hiện nay chỉ là tạm thời. Không thể gọi là chúng ta đã mất hẳn Hoàng Sa. Việt Nam chỉ thực sự mất hẳn Hoàng Sa khi người Việt Nam chúng ta không còn nhớ, không còn nhắc đến Hoàng Sa nữa. Vì vậy, trách nhiệm của học sinh hiện nay là phải nêu cao ý thức bảo vệ chủ quyền của Việt Nam đối với Hoàng Sa, Trường Sa và lan truyền ý thức đó cùng với cuộc đấu tranh kiên trì, bền bỉ để trả Hoàng Sa về cho Việt Nam. Trong tâm trí mỗi người Việt Nam phải khắc sâu ý thức: *Hoàng Sa, Trường Sa là của Việt Nam*.

Trong phần giao lưu, tuyên truyền viên của Bảo tàng đã giải đáp nhiều câu hỏi của các học sinh bày tỏ sự quan tâm tới việc làm thế nào để đòi được Hoàng Sa về với Việt Nam; làm thế nào đấu tranh giữ được chủ quyền biển đảo nhưng tránh xung đột, chiến tranh, giữ quan hệ hữu nghị và cùng phát triển với Trung Quốc và cộng đồng quốc tế.

Giáo viên cũng có thể kết hợp nói chuyện lịch sử với phần dạ hội lịch sử để tăng thêm nội dung phong phú cho buổi dạ hội.

(3) Tổ chức dạ hội lịch sử

Chủ đề dạ hội lịch sử rất phong phú như về lịch sử địa phương (nội dung khá hấp dẫn trong dạ hội lịch sử); về lịch sử dân tộc (hoặc kết hợp lịch sử dân tộc với lịch sử địa phương); các vấn đề mang tính thời sự trên thế giới và trong nước (đấu tranh gìn giữ hòa bình trên thế giới hay giữ gìn môi trường,...). Vấn đề biển đảo hiện nay là vấn đề thời sự, nóng, không thể bỏ qua trong buổi dạ hội lịch sử.

Ví dụ, với chủ đề: “*Biển đảo và chủ quyền Việt Nam*”¹⁵, được tiến hành như sau:

- *Nói chuyện về tình hình biển đảo hiện nay.* Có thể là giáo viên hoặc khách mời là những người am hiểu về tình hình biển đảo thực hiện với nội dung chủ yếu đề cập đến những diễn biến tình hình biển đảo hiện nay và chúng ta nên làm gì trước tình hình đó. Trong quá trình nói chuyện nên trình chiếu những hình ảnh về biển đảo như hình ảnh người lính Hoàng Sa, Trường Sa; những hình ảnh về đời sống ngư dân,...

- *Phần thi tìm hiểu về biển đảo* gồm 2 vòng thi: trả lời nhanh và trò chơi ô chữ. Vòng thi trả lời nhanh chủ yếu đánh giá khả năng ghi nhớ và phản xạ trả lời nhanh với những câu hỏi, câu trả lời ngắn gọn. Trò chơi ô chữ nhằm đánh giá khả năng phán đoán, tư duy, liên hệ của học sinh với những câu hỏi buộc học sinh phải suy nghĩ.

- *Xem phim tài liệu về biển đảo.* Hiện nay, có rất nhiều bộ phim tài liệu về biển đảo, có thể trình chiếu cho học sinh xem bằng máy chiếu như *Hoàng Sa – nỗi đau mất mát; Huyện đảo Trường Sa; 64 liệt sĩ hy sinh ở Trường Sa ngày 14/3/1988*, hay bộ phim *Biển đảo Việt Nam, nguồn cội tự bao đời* chúng tôi giới thiệu ở trên. Nội dung phim tư liệu đảm bảo ngắn gọn, sát nội dung chương trình và phù hợp với trình độ học sinh.

3. Tạm kết

Đối với Việt Nam, Biển Đông đóng vai trò quan trọng trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc cả trong quá khứ, hiện tại và tương lai. Lấn biển để mở mang bờ cõi và thông qua biển để giữ nước là một nét độc đáo của Việt Nam trong quá trình đấu tranh và bảo vệ Tổ quốc. Đó cũng chính là bản sắc văn hóa mà Việt Nam cần được giữ gìn và phát huy hơn nữa trong kỷ nguyên của khoa học công nghệ, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế. Chính vì vậy, trong việc giáo dục chủ quyền biển đảo cho học sinh ở trường phổ thông, vị trí và vai trò của môn Lịch sử là vô cùng quan trọng. Một khi những kiến thức liên quan đến chủ quyền biển đảo được “*thấm sâu vào nhận thức, chảy trong huyết quản và trở thành tình cảm*” ở mỗi học sinh thông qua dạy học lịch sử, “*có như thế mới tạo thành sức mạnh to lớn để bảo vệ chủ quyền biển đảo nước nhà*”¹⁶.

Để đạt được mục tiêu giáo dục về chủ quyền biển đảo cho học sinh một cách hiệu quả nhất, người giáo viên đóng vai trò chủ đạo. Theo đó, đội ngũ giáo viên môn Lịch sử ở trường phổ thông phải là những người giỏi chuyên môn và giàu tâm huyết với giáo dục

¹⁵ Dẫn theo Trần Quốc Tuấn – Nguyễn Thị Hải Tiên (2013), “*Giáo dục ý thức chủ quyền biển, đảo cho học sinh qua dạy học lịch sử ở trường phổ thông*”, Tạp chí *Giáo dục*, số 318, kì 2 (09), tr.42.

¹⁶ Nguyễn Đình Đầu, *Chủ quyền biển đảo trong tâm thức người Việt*, Báo *Pháp luật TP. Hồ Chí Minh*, 23 – 8 – 2013.

mới có thể khơi dậy tình yêu biển đảo quê hương đến tận trái tim của các em học sinh để cùng nhau bảo vệ và giữ vững chủ quyền biển đảo thiêng liêng của Việt Nam.

Education awareness of the sovereignty of the sea and island for student in high school through history

ABSTRACT

Education for student awareness the sovereignty of the sea and island of the country is working with important implications for the teaching of history. Currently, the issue of education on sea and island sovereignty in the High School is done through many different activities, including the important role of History. The paper presents some of the content and methods of education awareness and islands sovereignty for students in high schools through history teaching activities.

Keywords: The sovereignty of the sea and island, teaching history, education

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2006), *Lịch sử 10*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2008), *Lịch sử 12*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
3. Đặng Hoàng Sang (2015), “*Sử dụng tư liệu chính sử Việt Nam để giáo dục chủ quyền biển đảo trong dạy học lịch sử ở trường trung học phổ thông*”, Kỷ yếu Hội thảo Khoa học “*Văn hóa biển đảo – Nguồn lực phát triển bền vững và Giáo dục chủ quyền biển đảo trong trường học*”, Nha Trang.
4. Nguyễn Đình Đầu (2013), *Chủ quyền biển đảo trong tâm thức người Việt*, Báo Pháp luật TP. Hồ Chí Minh, 23/8/2013.
5. Nguyễn Thị Côi (2008), *Các con đường, biện pháp nâng cao hiệu quả dạy học lịch sử ở trường phổ thông*, Nxb. Đại học Sư phạm, Hà Nội.
6. Ninh Xuân Thao (2013), *Vấn đề giáo dục chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa trong bộ môn Lịch sử ở trường trung học phổ thông hiện nay: thực trạng và một số đề xuất*, Chương trình Hỗ trợ nghiên cứu Biển Đông – Học viện Ngoại giao, Hà Nội.
7. Phan Ngọc Liên (Chủ biên) (2002), *Phương pháp dạy học lịch sử*, Tập II, Nxb. Đại học Sư phạm, Hà Nội.
8. Quốc sử quán triều Nguyễn (2002), *Đại Nam thực lục*, Tập 1, Viện Sử học dịch, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.

9. Trần Công Trục (Chủ biên) (2013), *Dấu ấn Việt Nam trên Biển Đông*, Nxb Thông tin và Truyền thông, Hà Nội.
10. Trần Đức Anh Sơn (Chủ biên) (2014), *Tư liệu về chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Hoàng Sa*, Nxb Văn hóa – Văn nghệ, TP. Hồ Chí Minh.
11. Trần Quốc Tuấn – Nguyễn Thị Hải Tiên (2013), “*Giáo dục ý thức chủ quyền biển, đảo cho học sinh qua dạy học lịch sử ở trường phổ thông*”, Tạp chí *Giáo dục*, số 318, kì 2 (09).
12. Tuệ Nguyễn (2012), *Bổ sung ngay Trường Sa, Hoàng Sa vào sách giáo khoa*. Xem thêm: <http://toquoc.vn/sites/vi-vn/details/28/gio-thu-25/107574/gs-phan-huy-le-bo-sung-ngay-truong-sa-hoang-sa-vao-sach-giao-khoa.aspx>, truy cập ngày 17/10/2015.